

Chief Criterion

פרשת שמות תשע"ח

2

PARASHAS SHEMOS

2 / 22 — 3 / 5

Moses was shepherding* the sheep of Jethro, his father-in-law, the priest of Midian; he guided the sheep far into the wilderness, and he arrived at the Mountain of God, toward Horeb. ² An angel of HASHEM appeared to him in a blaze of fire from amid the bush. He saw and behold! the bush was burning in the fire but the bush was not consumed. ³ Moses thought, "I will turn aside now and look at this great sight — why will the bush not be burned?"

Moses became the shepherd of his father-in-law's sheep, and this experience became the proving ground for him as the future "shepherd" of the Children of Israel. The Midrash relates that he showed compassion for a thirsty sheep, whereupon God said that a person who pities even a helpless beast will surely show compassion for an entire nation. King David, too, showed his mettle as a shepherd, the occupation of such other righteous people as Abel, the Patriarchs, and Jacob's sons. Integrity, too, is a prerequisite for a leader of Israel, and Moses displayed his honesty by taking the sheep to the wilderness, for he would not permit them to graze on land that might be privately owned. The young David did the same.

It was there in the wilderness that God appeared to Moses for the first time, to appoint him the leader of Israel, the position that, in his humility, Moses strenuously resisted, until God commanded him to comply.

3 The Call of Torah - R. Munk

1. **Moses was shepherding the sheep.** Moses chose the same profession as the Patriarchs for the same reasons. Among these was that by living close to pasture-land and away from large settlements the shepherd was better able to safeguard his religious and spiritual heritage (see the commentary to Genesis 46:32).

The Midrash relates that Hashem chooses the future leaders of Israel by testing their conduct while they tend the flocks. While Moses was tending his father-in-law's flock, a thirsty lamb strayed to the edge of a rocky area of the desert, where it found a spring. When Moses discovered the lamb he realized the lamb must now be tired and so he lifted it up on his shoulders and carried it back to the flock. Thereupon Hashem announced that by showing compassion for the sheep, Moses had proved himself worthy of leading Hashem's flock, Israel.

4
ויש להבין: הלא משה מסר נפשו, כלפי ישראל, שעבד חיי אושר נפלאים בבית המלכות, כדי לתת עזרה וסעד לאחיו העבדים, הנדכאים והשפלים (והרחבנו בזה לעיל במאמר "שכרו של הרואה בסבלות ישראל"). למה אז לא אמר לו הקב"ה: "חייך אתה תרעה צאני ישראל?" *

5 עזרי חלום

וברשי: "אחר המדבר — להתרחק מן הגזל".

רשי לומד כך כי משמע מהפסוק שהלך למדבר בגלל הצאן.

6 חיי נאה

המדבר (ג. א. ויש לדעת מה ביקש ללמדנו בזה.

ועוד יש להבין לצורך מה חזר הכתוב וינהג את הצאן וגו', וכנראה שהוא כפל לשון.

גם יש לנו לדעת מה שאנו נוכחים לראות אצל האבות הקדושים שהיו רועי צאן, וכן בדוד המלך אמר הכרוב (פסלס עמ. ט) ויקחהו ממכלאות צאן, שלקח אותו מהיותו רועה צאן להנהיג את בני ישראל. ונראה מזה כי מה שהיו רועי צאן הכשיר אותם להנהיג את בני ישראל, ויש לדעת מה היא זאת שהכשיר אותם על ידי רעיית הצאן שיהיו ראויים להנהיג את ישראל.

שמו

שמות

בקראי

ב

והשתא, אם כיום אנו שוכה משה צמאה הנצואה כחולדה ממעשיו הקדומים, הדבר צלמת תמוה, דהרי צלמא אם הי' עוסק משה לפני כן בלימוד התורה או צמלות אחרות רמות ונשגבות, הי' מוזן שיגרמו מעשיו שחנא

הנה מסדר המקראות משמע דקיימת שייכות בין היות משה רועה את לאן יתרו חתנו, לבין מראה הנצואה מתוך הסנה שזכה לראות אחיז ולמה שנכתב * אז להיות גואלם של ישראל ולפדותם משעבוד מצרים

התורה

פרשת שמות

טיב

קד

8

עוד במעלת ענין ההתבודדות, ובמה שעסקו בזה אבותינו מעולם, האריך בספר המספיק לעובדי ה' (לרבי אברהם בן הרמב"ם), בסוף הספר בפרק ההתבודדות, האריך בזה וז"ל: "ולא התעסקו האבות, ואחריהם בניהם * שהלכו בדרכם, ברעיית צאן ולא בעיסוק אחר, אלא מפני שמתלויים אליהם ההתבודדות במקומות המרעה, וההתרחקות מחיי כרך, וכך".

"ואדון הנביאים משה עבד ה', היה רועה את צאן יתרו חותנו, ומעמיק לחדור המדברה בשעת רעייה, כמו שנאמר וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלקים חרבה. ולא היה זה מפני שחסרו מקומות מרעה בסביבות מדיין, אלא כדי לשקוע במידת ההתבודדות הפנימית, ובשאפיה להשגת ההתגלות, שאת מהותה לא יבין איש מבלעדיו ע"ה", עכ"ל.

אבל יש מן הראשונים הלומדים מכאן לימוד אחר, והוא: גודל חשיבות ההתבודדות בעבודת הבורא, ושזו היתה עבודת אבותינו, וכפר האריכו הספרים בדבר זה, ואנו ניגע רק באפס קצהו של ענין זה.

בחשיבות ההתבוננות וכמה שמגיעים על ידה כתב הרמב"ם (הל' יסודי התורה פרק ב' הלכה ב') וז"ל: "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר, ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד (תהלים מ"ב ג) צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי. וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו, ויפחד, ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה, עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד, (תהלים ח' ד) כי אראה שמך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו, עכ"ל הרמב"ם.

שיד 110 רוח אליהו

התבוננות והתבודדות

בתורה נאמר רק (ג. א) ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין. נראה איפוא שהכנתו היתה באמצעות מרעה צאן. בכך עלה ונתעלה למדרגותיו הגבוהות. ההסבר הפשוט לכך יתכן:

* רועה צאן נמצא תמיד תחת כיפת השמים. כתוצאה מכך הינו מסוגל להכיר ביותר את גדלות הבורא, כדברי הרמב"ם בענין אהבת ה' (פ"ב מהל' יסודי התורה הלכה ב): בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, וכשמחשב בדברים אלו מיד נרתע לאחוריו ומפחד, ביודעו שהוא בריה קטנה שפילה אפילה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד (תהלים ח' ד-ה) כי אראה שמך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו.

מלבד זאת, מסביר האברבנאל (שמות ג, א):

רועה הוא איש מתבודד. הוא נמצא לבדו בשדה, מקום שאין שם בני אדם, ומתבודד בעצמו. ממילא יש ביכולתו לזכך את עצמו ולהתעלות ממדרגה למדרגה.

הרי המסילת ישרים (פרק ה) מבאר שאחד ממפסידי הזהירות ומרחיקיה היא החברה הרעה:

המפסיד השלישי הוא החברה, היינו חברת הטיפשים והחוטאים, כי כן אנו רואים פעמים רבות, אפילו אחר שנתאמת אצל האדם חובת העבודה והזהירות בה, יתרפה ממנה או יעבור על איזה דברים ממנה, כדי שלא ילעגו עליו חביריו או כדי להתערב עמהם.

אין לו לאדם אלא לטהר ולנקות עצמו ולמנוע רגליו מדרכי ההמון השקועים בהבלי הזמן, וישיב רגליו אל חצרות ה' ואל משכנותיו. ואם יארע לו שימצא בחברת מי שילעג עליו, לא ישית לבו אל הלעג ההוא. אדרבא ילעג על מלעיגיו ויבסם.

* הרועה הינו יחידי, מתבודד. הוא נמצא זמן רב בינו לבין עצמו, וכך יכול להתעלות יותר ויותר, בעבודה עצמית ופנימית, בלי להיתקל בחברה רעה.

לנו נדמה שאנו צריכים לכל דבר חבר, אבל האמת היא שצריך גם זמן להתבודד. ההתבודדות היא מעלה עצומה בעבודת ה'.

משה רבינו כדי להגיע לרום מעלתו היה צריך לעמול ולעבוד על עצמו ארבעים או ששים שנה, להתבודד ולהזדכך שוב ושוב, ורק כך, על ידי היותו יחידי מתבודד, זכה לכל מדרגותיו.

אמרי 12 שמות 5 שפר

והנה ידוע מה שמבואר בש"ס (שבת קנ"א): כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכן ישראל שנהגו במדה זו גם הקב"ה מרחם עליהם כי כך מדתם רחמים בני רחמים משא"כ המצריים, והנה באמת גם ישראל לא היו נוהגים אז במדת

ונראה בכיבוד דבר זה, כי היותם רועי צאן הרגיל אותם להכניע את לבותיהם, ולרכוש לנפשם מדת הרחמנות.

ולעקר כל מדת האכזריות שבקרבם, וזאת כי על ידי רעיית הצאן והעסק בהם, האדם מגביר בקרבו מדת הרחמנות שהוא מרחם על הצאן שהוא רועה אותן, ועל ידי זה הוא רוכש לעצמו מדת הרחמנות, וכזה הוא מכשיר את עצמו להנהיג את ישראל, כדי שינהיגם ברחמים בשובה ונחת.

וכבר מאז עת בריאת העולם אנו נוכחים לראות, שהכל שהיה רועה צאן, הקדימו הכתוב לקין שהיה עובד את האדמה, אף שקין היה גדול ממנו, מכל מקום הזכירו הכתוב לקודם, לרמוז בזה מעלתו על הכל שהיה רועה צאן, כי הרגיל בעצמו מדת הרחמנות, שעלתה על מעלת קין שהיה עובד אדמה. ואכן אנו נוכחים לראות שקין שלא שירש אחר מדת האכזריות שבקרבו, התאכזר על אחיו והרגו. ולכן שעה הקב"ה אל הכל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא פנה, כי רק איש שרוכש לעצמו מדת הרחמנות, ראוי שיקבל הקב"ה את מנחתו.

ולמדנו כי כמו כן עיקר מצות הצדקה וגמילות חסדים עם הזולת, שייקיים האדם מצוה זו כשלכו נתון למצוקתו וצרתו של הזולת, והוא מרחם בלבו על אחיו האביון שנושא נפשו אליו, ולזה אמרה תורה (דברים טו, י) ולא ירע לבבך בתתך לו, שלא יצא ידי חובתו בנתינת צדקה בלבד, אלא לא ירע לבבך בתתך לו, שישתתף בצרתו של חבירו וירחם עליו, וכך יקיים כראוי מצות

צדקה. ועל זה אמרה תורה (שם) כי בגלל הדבר הזה יברכך וגו', כי אמרו חז"ל (שם קנ"א ע"ג) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכמו שהוא מרחם על אחיו האביון, כך גם מן השמים ישפיעו עליו רוב טובה וברכה.

ממעשיהם (תהלים ק"ו), ולכן אף שהיה כבר זמן הקץ שהיו ראויים לגאול לא היו יכולים לגאול כי נצרך להביא מכות על פרעה ואז יגיעו גם עליהם המכות בעבור שגם הם חטאו ולא היה להם מדת הרחמנות כלל כדי שיתנהג הקב"ה עמהם ג"כ במדת רחמנות, אך בישראל כיון דהם ערבים זה

[12] INTERVIEWER: What is the main quality a person should develop in order to become a leader?

RABBI YERUCHEM LEVOVITZ: "To be a leader you need to master the attribute of feeling the pain and suffering of others. A leader should not overlook even small amounts of suffering. This concept is found in the Midrash which tells us that before Moshe and King David were chosen as leaders, they were tested and found worthy because of the compassion they had towards sheep. This may seem to be a minor quality, but it is precisely its apparent insignificance which actually renders it important. When a potential leader pays attention to even minor suffering, it is a true sign of his worthiness to be in a position of power."

[Comments: Keep asking yourself about other people, "In what ways is this person suffering? What can I do to help eliminate or decrease that suffering?"]

There are many times that a person will not say explicitly what is bothering him, but if you are sincerely concerned about his welfare, you will be able to realize on your own what you can do to help him. This is a great act of kindness. When you do this consistently, you will be greatly elevated.]

לזה ואף קודם מתן תורה עכ"פ נחשבים כגוף אחד כמ"ש המפרשים, לכך אם יש לאחד מהם נפח רחמנות נחשב כאלו לכל ישראל מדת רחמנות, ואז ראוי לרחם עליהם מן השמים ואין עול אצלו יתברך:

והנה לא מצא בישראל שיהיה לו כ"כ מדת רחמנות כמו מרע"ה. אך הנה לבן נח הקב"ה אינו מצרף מחשבה טובה למעשה, לכך אף שמשוה היה לו מדת רחמנות היה רק בכח ולא בפועל וזה לא מהני, לכך כשהיו במצרים היה הולך לסבלות ישראל והיה מסייע להם כמבואר במדרש, ובוה הוציא מנח אל הפועל גודל מדת רחמנות שלו ואח"כ כשברח ממצרים אז התחיל לרעות את הצאן ובוה הוציא ג"כ אל הפועל מדת רחמנותו כמבואר במדרש גבי גדי שברח עי"ש, וא"כ כיון שיש בישראל [מין] שיש לו מדת רחמנות וא"כ כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים ותו היה אפשר לעשות את הקץ ולשלוח על פרעה נגעים ולרחם על ישראל באשר שיש בהם מדת רחמנות, וזה הודיע הקב"ה בשכלו וזה הוא הדרך הקץ שאין יכול לבא עד שירחם הוא על הבריות בפועל, ועי"כ יקרב הקץ. וזה הפי' ומה היה רועה הה"ד יודיע דרכיו למשה וגו' ודו"ק:

15

אין אצל

מנהיג ישראל צריך שתהיה לו מדת רחמנות עצומה, על מנת שיוכל לשאת בעול עם הציבור, להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, ולסבול את כולם.

הסבא מקלם זצ"ל (הכמה ומוסר ח"א מאמר ב) מסביר שלכן נאמר אצל יוסף (בראשית לו, יא) ואביו שמר את הדבר - ממתין ומצפה מתי יבוא. יעקב אבינו ידע שיוסף מצויין במדה זו של רחמנות ודאגה לזולתו. כל מה שהביא דיבה על אחיו, היה רק מחמת דאגתו לנפשם, מחמת היותו נושא בעול עם חבירו. לכן שמר את הדבר, כי ראה את כוחו של יוסף והבין שהוא מוכשר למלוכה ולהנהגה.

על כך עמל ועבד משה רבינו כל אותן שנים, לקנות בנפשו את מדת הרחמנות, את הנשיאה בעול עם הציבור, הנדרשת עבור הנהגת כלל ישראל.

אין לבו נוקפו להצטער על שגרם צער לתלמידו "ואין הוא הופך את פניו להתבונן" האץ להיטיב ולתקן מעשה כזה, סימן שאין הוא בגדר המדרגה להיות גואל נפשות ומעמיד תלמידים, וצריך הוא להסתלק ממשרתו.

כי גבורתו וגדלותו של המנהיג האמיתי טהור הלב, ניכרת דווקא בשעת טעותו וכשלונו, בין שהוא מתעסק עם רבים, ובין שהוא מורה ומדריך ליחיד, בין שהוא במקום פומבי, ובין שהוא במקום מוסתר וצנוע, ובין שהוא בינו לבין עצמו שהוא לבדו, בכל מקום ובכל הנסיבות צריכה להיגלות ולהיות ניכרת גדלותו המוסרית, ונכונותו להיות אץ לתקן אם טעה במשהו.

"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות" (בראשית מו, כח) "להורות לפניו, להתקין לו בית וועד שיהא מורה בו דברי תורה, ושיהיו השבטים לומדים בו, ולבנות לו בית המדרש (ב"ר צה, א) ולמה דוקא יהודה, לפי שיהודה הי' חביב על יוסף מכל השבטים, כיון שנמצא הגביע באמתחת בנימין לא נתן אחד מהם נפשו להצילו, אלא יהודה, (לפח טוב מו, כח).

18 ואמר כ"ק האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל, בשם זקנו, שלכאורה אינו מובן מהי משמעות הבחינה שנבחן משה רבנו, באופן זה דווקא.

אין אצל

* אלא, נבחן משה רבנו ע"ה, האם יודע הוא שהעדר מורכב מגדלים, ויש לעקוב אחר כל גדי המגלה נטיה לברוח מן העדר, וקילסיה מן הרב שך זצ"ל⁹⁴.

16 היינו שיעקב כיוון לבחור למטרת יסוד בית הוועד לתורה במצרים, את האחד מבניו שהצטיין במסירות נפש ממש, כי לייסד מקום תורה על יסודות נאמנים ואיתנים צריכים לאיש שהתמחה והצטיין במסירות נפש שכל חללא דעלמא כלא חשיבא בעיניו, איש שגם גופו ונפשו לא יקרים בעיניו במקום שצריך להרבות כבוד שמים ותועלת הרבים, ואשר יש לו לב מרגיש, היינו כח ההרגשה וההבנה של צורך הרבים.

17

וכן אמרו על מרדכי הצדיק. "ובכל יום ויום מתהלך לפני חצר בית הנשים" לשאול על כתמה ועל נדותי, "לדעת את שלום אסתר" שלא יעשו לה כשפים. א"ר יעקב ב"ר אחא, א"ל הקב"ה אתה דרשת שלום נפש אחת, לדעת את "שלום אסתר", חייך סופך לדרוש שלום אומה שלימה, הה"ד (אסתר ג, א) "דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו" (אסתר רבה ו, ח).

הרי לפנינו דוגמא של התענינות אבהית אמיתית הסבלנות ומסיני"פ של מרדכי בשלום היחיד, והיא אסתר, התענינות החודרת לתוך הרגשות הפרטיות והצנועות בנפשה של אסתר, התענינות הכרוכה בסיכון נפש ממש, בכדי לשמר על טהרת נפשה וגופה של נפש אחת מישראל, ומתוך קרבה נפשית זו, וגישה נשמיתית זו לנפש אחת מישראל נבחן מרדכי ונתעלה למעלת מנהיג הכלל "דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו".

* ותוצאת שיחתנו הנייל, הוא שנשכלל ונבין שרק עיני ביצוע מצווה שלימה, בכל היקפה והידורה, ביחס לנפש אחת ויחידה, תלמיד יחיד, חבר יחיד, מודע ומבין יחיד, עיני התמסרות ממשית, עד כדי סיכון מיי עצמו, להציל הזולת, לחלוץ הזולת היחיד מן המיצר, לעידוד מישו יחיד השרוי בצער וכדומה, רק עיני מוסריות כזו משתלם ומתמחה באחריות מקיפה גדולה להיות "מנהיג לאומה", אם שאר התנאים ג"כ מתאימים.

מדת ההשתתפות בצער הרבים, בבעיות הרבים בצרת הרבים, או בשמחת הרבים, נמדדת ונערכות עד כמה שהן מתבטאות בפעולת מנהיג זה ביחסו ליחיד.

20 ב

שפתי חיים

נדמה שלא קשה להעריך את מדרגתו של האדם, ובקלות אנו קובעים את מדרגתו ע"פ הערכת מעשיו הגדולים בעלי היקף. אמנם טועים אנו בהערכה זו, כיון שאין אנו מבחינים בין פנימיות לחיצוניות - האדם ראה לעינים וה' יראה ללבב.

* מדרגתו של האדם נקבעת לפי הפנימיות הזכה, מעשיו הגדולים אין משקפים כלל את מדרגתו, על פי רוב ישנם גורמים חיצוניים המשפיעים על מעשיו, כגון: דעת הציבור, התחזקות ע"י ההתפעלות שנגרמה ע"י נסיבות השעה וגורמים חיצוניים שונים.

21

כחינתו של משה רבינו גואלן של ישראל ממקבלי התורה, לא היתה על מידת כוחו ועוצמתו כמנהיג, אלא איך שהתנהג במידת הרחמים

ואפילו אם הצאן. מספיק מעשים עשה משה שהיה אפשר לראות בהם את גודל המסירות בהנהגת נושא בעול עם חברו. "וירא בסבלותם נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם" (שמות כ"א וכו'"), לא היה יכול לראות איך מכה איש את חברו, לא היה יכול לראות את ההתגרות של אנשי מדין בכנות יתרו, וגם עזר להם להשקות את הצאן, אמנם דוקא הצטיין במעשה של הצאן.

22

מבחנו של משה דוקא במעשיו הקטנים

* הסבא מקלם כותב, שהתורה מתארת את תיאור חייו של משה עוד קודם שנבחר בסנה להנהיג את ישראל, במעשה הריגת איש המצרי כאשר הכה איש ישראל, והמעשה בכנות יתרו, ודוקא בחירתו למנהיג היתה בגלל מסירותו לגדי, והלא הרי סיכן את עצמו במסירות נפש כשהרג את איש המצרי עד שהוכרח לברוח, למדין, ולכאורה מעשה כביר זה המציין את נושא בעול כדי להציל את האיש עברי, הוא מספיק טעם וסיבה כדי למנותו למנהיג של ישראל, אי"כ מדוע היה צריך בחינה נוספת איך היה רועה את הצאן?

* אכן מכך שהיה צריך עדיין מבחן נוסף קודם מינויו למנהיג של ישראל. מבואר בזה יסוד גדול, אין האדם מציין וקובע את מדרגתו עפ"י מעשיו הגדולים, דוקא המעשים הקטנים הם קובעים את מדרגתו ומדרעו? כיון שמעשים גדולים יש ואדם עושה מעשה הנובע דוקא מתוך מאמץ, והסיבה שמביאה אותו לעשות זאת לא מתוך שזה באמת מדרגתו אלא הקורת רוח שיש לו בעשיית המעשה הוא נותן לו את הדחיפה לעשיית המעשה, בפרט כאשר נמצא יהודי בסכנת נפשות מוכן להכנס לעובי הקורה לעשות מעשה חריג כדי להציל אותו, ממילא מעשה זה לא מציין את דרגת פנימיותו, לעתים אדם יכול לעשות מאמצים כבירים של מסירות, אבל אין בזה עדיין ביטוי למדרגת פנימיותו, ודוקא מעשים הנעשים בלא שימת לב מיוחדת וכלי מאמץ מיוחד, מעשים של יום יום, כמו משה שהיה רועה הצאן ודאג במסירות לצאן, זה לא היה מעשה חריג אצלו, בזה נבחן גודל מסירותו לצאן.

23

שפרה ופועה הם יוכבד ומרים, וכתב רש"י "שפרה זו יוכבד, על שם שמשפרת את הולד, פועה זו מהים על שם שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה". שם הוא מגדיר את מהות האדם, היו אנשים שהיו להם מספר שמות, כל שם מציין בחינה מיוחדת שהיתה בהם (עי' רש"י להלן י"א, בענין שמותיו של יתרו), וכך שפרה ופועה נקראו על שם המעשה חסד שעשו.

* אך יש להבין מדוע נקראו יוכבד ומרים בשם שפרה ופועה ע"ש מעשיהם הפעוטים שעשו, הרי בכלל זה עשו מעשה של מסירות נפש שסיכנו את עצמם להציל את ילדי ישראל מגזרתו של פרעה, זאת ועוד, חז"ל (שמור"ר א"טו) אמרו "ותחיין את הילדים וכי מאחר שלא עשו כאשר דבר אליהן אין אנו יודעין שקיימו את הילדים למה הוצרך הכתוב לומר ותחיין את הילדים יש קילוס בתוך קילוס, לא דיין שלא קיימו את דבריו אלא עוד הוסיפו לעשות עמהם טובות, יש מהם שהיו עניות והולכות המילדות ומגבות מים ומזון מבתיהם של עשירות ובאות ונותנות לעניות והן מחיות את בניהן הוא שכתוב ותחיין את הילדים", כלומר הם החיו את הילדים כפשוטו, והתורה מציינת את שמם דוקא ע"פ מעשים קטנים צדיים שמשפרת הולד ורוחצת אותו, או פועה ע"ש שפייסת את הולד, היה צריך לקרוא להם בשם על מסירות נפשם?

* אכן, המעשה הגדול של מסירות נפש להצלת כלל ישראל, עדיין אינו ממצה את המדרגה האמיתית שלהם, דוקא המעשים הפעוטים הם מציינים את מדרגתם, לא רק דאגו - ודאי מתוך מסירות נפש - ללידתם, אלא גם אח"כ טיפלו בהם במסירות ונאמנות, זה ביטא את גודל מעשה החסד שלהם.

כאמור, בשעת הסכנה גם החלשים נעשים גיבורים, אמנם זה דורש מאמץ, ודאי שביחס לשכר אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ולפום צערא אגרא, וגם על מאמץ חד פעמי משלם שכר, אמנם כאן לא מדובר על ענין השכר, אלא קביעת מהות מדרגה הפנימית של האדם הנקבעת דוקא ע"י מעשים קטנים. צורת ההתייחסות לתינוקות אחרי לידתם, שלא

24

אנחנו סבורים שדוקא המעשים הכבירים הם קובעים את מדרגתנו, ואדרבה אין אנו מיחסיים חשיבות למעשים הקטנים, אמנם באמת אסור לנו לזלזל במעשים הקטנים, ובדוקא לשים את הדגש על אותם מעשים קטנים. וגם שעושים מעשים גדולים, המבט צריך להיות לא על גודל המעשה, אלא על צורת ואיכות המעשה, באיזה שלימות הוא עושה זאת.

וכך גם הדקדוק במצוות ואפילו בדברים קטנים ושוליים נתבונן אם מבטאים אצלנו את חשיבות המצוות.

* הדברים אמורים הן בבין אדם למקום והן בבין אדם לחברו, המעשים הקטנים להאיר פנים לחברו, להתעניין בחברו, לראות שלא חסר לחברו כלום, הם מבטאים את גודל מדרגת הנושא בעול עם חברו. וכך גם בעבודת בין אדם למקום, דקדוקי מצוות המביאים לשלימות המצוה, הם המחזקים ומחשלים וקובעים את מדרגת פנימיות האדם.

הרבה מדרגות יש בין חיצוניות לפנימיות אמיתית, וכאשר נדע להעריך מתוך מבט נכון את פנימיות המעשים, ניתן חשיבות לכל עבודת ה' שלנו, שתעשה מתוך פנימיות טהורה.

הקב"ה בודק את המנהיג "בדבר קטן"

חז"ל (שמו"ר פ"ב ג) אומרים: "ומשה היה רועה". הדא הוא דכתיב (משלי ל): "כל אמרת אלוה צרופה" - אצל הקב"ה נתון גדולה לאדם עד שבדקהו בדבר קטן, ואח"כ מעלהו לגדולה וכו'. וכן במשה הוא אומר וינהג את הצאן אחר במדבר להוציאן מן הגול.

ולמה הבדיקה "בדבר קטן"? לכאורה "בדבר קטן" קל לעמוד, ואילו בדבר גדול גלול אדם יותר להכשל, ואיך א"כ ימונה אדם למנהיג אם לא נבחן "בדבר גדול" אלא רק "בדבר קטן" והלא על המנהיג להיות "משכמו ומעלה", ולעמוד גם ובעיקר על "דברים גדולים"!

לב אדם להטות חסד רק לנדכאים ביותר

ונראה להסביר את הענין האמור כך. בדרך כלל נוטה לבו של אדם לרחמים ולחסד כאשר אזניו קולטות מקרה טראגי וקשה. בני אדם ישקיעו הרבה מזמנם ויתנו ממרצם כדי לבא לעזרת יתומים מסכנים, חלופים ומדוכאים. וכן יהיו למגן ולטיעו עבור אלמנה חולנית ובודדת. בני אדם, אפילו בינוניים, מתרגשים ומזוילים דמעה, פותחים את כיסם ומרציים את רגליהם. למען משפחה מרובת ילדים, שהאב חולה במחלה חשוכת מרפא והאם התמוטטה נפשית לרגל המצב הקשה אליה נקלעה המשפחה.

אולם מעטים מאד יחושו לעזרת משפחה שהסבל שלה אינו מרקייע לשמים ואינו מחריד את נימי הלב. אזונייהם של רבים נשארות אטומות, אם סבלו של האדם אינו מזועזע את חיינו הלב. הכיסים לא נפתחים, אם אמות הסיפים של הנפש המבקשת לא נעו בשל כך. מי

יזדעק לעזרת משפחה אם ראשה אינו חולה במחלה קשה, והאם אינה מאושפזת בבית חולים לחולי נפש, והילדים אינם גלופים ומדוכאים? האם יקום "ועד הצלה" למען משפחה שמטה לחמם נשבר בשל סיבה פרוזאית די רגילה? פיטורין בשל צמצומים או האב חולה במחלה שאינה מאפשרת לו להמשיך לעבוד כבעבר. והאם כשל רוחה לעמוד מול המציאות הקדשה, ותפקודה בבית התערער, ויש להם ילדים יפים וחמודים, פקחים ושובבים...

26

מעטים מאד יבחינו בסבלו של אדם מבוגר המתקשה לעבור את הכביש הסואן, והוא בוש לבקש עזרה. הוא עומד בשפת המדרכה אובד עצות, נבוך ומתוסכל, ונוכח בימים עברו בעת שהיה צעיר ותוסס, ורץ בין המכוניות...ועתה...לבו נשבר והעיניים לחות. האם מאן הדוא קלט את רחשי לבו של הזקן, האם משהו הבחין בעיניו הלחות?... כן רבים הם הזקנים הנשארים בודדים המבקשים "אוזן" - תשומת לב, כדי להקל מעליהם את הבדידות, ורצונם איפא לשוחח עם אנשים צעירים ועלילים, כדי להשיח את כאב בדידותם וחולשתם או לעלות זכרונות מימים עברו, עת היו צעירים בריאים ורעננים; ושמתח הציריה והפעילות אפפו את ישותם. כדי שהזקן הכבוד יצליח לרכוש "אוזן" עליו לעמל קשה, אף כי לכאורה להיות "שומע" זו "עבודה" קלה...לעומת כך, אם הזקן יתמוטט וצלעותיו ישברו, רבים יבואו לעזרתו. יקדישו מהונם ומאונם מוזמנם להקל על האיש במחלתו.

27

עינינו קלטה: איש הממהר לשייבה דחופה כדי להקים קרן מסייעת לאלמנה ברוכת ילדים. וכדי ליישם את התכנית הוא מתגייס במלא המרץ וההתלהבות להקרים בני אדם, והוא מפעיל צוותות להרחיב את מעגל המסייעים, לא שיפ לב, תוך כדי מרוצתו יגיעתו, כי השכנה שלו, אשה מבוגרת וחלושה, עולה במדרגות ובידה האחת סל עמוס במצרכי מזון, וידה השנייה אוזחת את מעקה המדרגות, והיא עולה במדרגות באיטיות ובקושי, מתנשמת ובאנחה, ומבטה מתחנן: אנה, עזרו לי להביא את המצרכים לביתי!

שרעפיו של אותו פעיל העוסק לשם שמים, נתונים לטייע לאלמנה מסכנה ודוויה, הבוכיה והשבורה לרגל העול הכבד המוטל עליה: לפרנס ולכלכל, לחנן ולהשיא את תריסר ילדיה. היראים והשלמים, בים סוער, מי שם לב לגל הקטן...העיניים והלבבות הרואים והמרגישים את הכוס המלאה ביגון ובדמעות, אינם מבחינים בדמעה אחת קטנה...מעטים מאד מטרקיים את עצמם להתכופף ולהרים מעל הקרקע מטבע קטנה שנפלה מידיו הרועדות של הזקן הגלמוד המתפרנס מקצבה מעוטה...

איש הבטחון הבקי לפרק מוקשים המסכנים חיי אדם, מתנדב להסתכן בכדי לנטרל את המוקש ולהוציאן מכלל שימוש של פגיעה, אינו מבחין בזכויות שבורה העלולה לפגע קלות בילד או באיש שיבה שאינם חשים כיכ בתקלה...

אל תהי בז לדמעה קטנה

ורעה חולה קשה הימנה ראיתי תחת השמש: אדם נכבד, אישיות רבת אנפין, בר לבב ורגיש, "הולך תמים ופעל צדק ודבר אמת בלבבו"(תהלים טו), המקיים "חזקו ידיים רפות וברכים כשלות אמצו" (ישעיה לה ג), ברום הפעילות החיונית והברוכה למען הציבור, אינו רואה, כי "בציד הדרך" - בפנינת משרדו, יושב לו אדם מסכן, לא כ"כ מוכשר וגם לא כ"כ פקח, ואולי הוא גם "נודניק", והוא "דורס" אותו ללא רחמים! צדעק ומעליב אותו.

מור"ך הגה"צ רבי מאיר הלוי חדש זצ"ל, היה מביא את הפסוק "ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדו בו בפרך" (ויקרא כה מז), ומציין: אם כלפי עבד עברי שחטא והתדרדר והיה לעבד, דרגה נמוכה ושפלה ביותר, אמרה תורה, כי על האדון להזהר בכבודו (עיין קידושין כ א), על אחת כמה וכמה שאנו צריכים להיות זהירים בכבודם של חברים.

עתה נבא להסביר, מדוע בחר ה' לבחון את משה במעשה הגדי ולא די לו במעשיו הנפלאים והמיוחדים שהיו לפני כן במצרים. ברור כשמש, כי מעשיו של משה רבנו במצרים היתה בהם עשיית חסד במסירות נפש שאין למעלה הימנה. אך ב"קשת הרחבה" של עשיית טוב, היה חסד "משהו", על "לוח מעשי"ו טרם באו לידי ביטוי מעשי שני עמודים חשובים: -

א. יחסו של משה כלפי האיש "הקטן", כלפי אדם שסבלו אינו מחריד את הלבבות ואינו מרעיד את נימי הנפש. ב. התנהגותו ויחסו לעשיית חסד באין רואים. במעשה החסד של משה עם הגדי, שיחתו הלבבית והתייחסותו כלפיו, דאגתו וענוותנותו אליו, באו לידי ביטוי מעשי והוכיחו, כי בלבו מוצבים שני העמודים הנוספים: חסד לבעל חי גם אם הסבל לא "מרעיש עולמות", והעמוד הנוסף: החסד נעשה גם במדבר הגדול, מקום ציה ובדידות, אין אדם אשר יספר על כך, ואין איש אשר יחלו וישבחו בשל מעשה טוב שעשה. חסד צח ונקי מכל פניה או צל של הרהור לא נקי. לאחר ההתגלות השלימות בעשיית החסד, אומר הקב"ה למשה רבנו: "חייך, אתה תרעה צאני ישראל!". הוא מוז שאמרו חז"ל, "בודקו בדבר קטן", מעגל השלימות של העושה חסד נסגר כשנוכחים לדעת, כי לבו נתון גם לדמעה אחת קטנה "דבר קטן", וכן אם יעשה חסד ויעניק ברכה גם במקום בודד, בהסתר ובצניעה.

29

אור חדש

כז

הנה מטבעם של כל שואפי גדלות ושוחרי מנהיגות לחפש תחבולות ועצות האיך להשפיע ברוממות וגבהות דבוריהם ונאומיהם על ההמונים הרבים וללכד את לב האנשים, מתלמד ללטש לשונו, לפתח חכמת הדיבור וההנהגה, שאיפתם וחמדתם לנהג עם רב ואנשי מדע וזקנה בחכמה, שיוכל להפיע ולהתגלות עם גודל כשרונותיו ולשם פיתוח הסתגלותיו הנשגבות, ואין שואפי הגדלות האלה ישימו לב ליחידים בעלי מחשבה ושיקול דעת ובזים הם לקטנות וליחידים, ואת הגדולות ישימו ויצהירו לראש כל מאווייהם ומטרותיהם.

אבל לא כן היא דעת ה', וכשהוא בוחן ומנסה את משהו להיותו ראוי להיות מנהיג האומה, הוא בוחן "בקטנות ובזוטות" כי השלימות על כל סממניו וצירופי שהאדם משקיע בביצוע פרט קטן, ליחיד ולקטן בלתי נראה ובלתי מפורסם, שלימות שאין מתן שכרת הפומבי וההמוני הרעשני כרוך בצידה, דוקא שלימות כזו מעידה שהאדם הוא הראוי לאיצטלת "המנהיג".

אם האדם הנבחן מוכשר לגלות ולהוכיח את כל מסירות נפשו הנכונה והאמיתית למעשה צנוע לטובתו של אחד עלוב ונסתר, של בן אדם קטן אפילו של חי או בהמה, זוהי התעודה הנאמנה ביותר שאדם כזה נוצר לגדולות, והקב"ה מרוממו ומנשאו ובבוא המועד מופיע איש כזה בכל הדרו וכלילותו המוסרית הצחה אף בסוד שערים ועדה, וכל המתרכז והמזדכך במעשים קטנים מבפנים, לבסוף מכריזים עליו אף מבחוץ.

"לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם" (דברים ז: יד) כדי שיתכבד ברב עם היינו שעלינו ללמוד מדרכי הופעתו של הקב"ה לפני בריותיו, כשהקב"ה חושק כביכול להתגלות ולהשרות את שכנתו על העולם אינו בוחר בהמונות וזאנים עם רב. "כי אתם המעט מכל העמים" (שם) הופעתו היתה מקודם אצל יחידים. האבות היחידים המסוגלים הזפים והמיוחדים, ואת"כ אצלכם "המעט" מכל העמים, אמנם לבסוף תתגלה ותיראה כבודו ומלכותו לכל העולם כולו, וה' שהוא עתה אלקינו, לעתיד כבא יהי אלוקי העולם.

אבל האדם הגשמי לפי השגתו וטעותו מתאמץ לדחוק א"ע בין עובי הקורה, ולהופיע ראשונה ביכולתו וכשרונותיו בתוך קרואי העדה דווקא, להיות מנהיג על רוב עם "כד" שיתכבד ברב עם". אבל הקב"ה אומר מי שאינו מוכשר ומסוגל להיות מרוכז מתחלה במעשה טוב לגבי פרט אחד, לגבי מעשה קטן בהצנע ובענווה, אין בכחו להיות רועה נאמן, מנהיג אומה שלימה.

31

וכגדולי מנהיגינו משה ואהרן שנבחנו בדברים קטנים, ובדברים שהם של חסד ממש, שאין בהם צפי להעניקה ולפרסומת, או לתגמול כבוד, חסד של אמת ממש שעושין לא עם החי כי אם בבעל חי. כי כשעושין חסד עם חי עם בן אדם אף הפחות, הרי יש לכה"פ לעושה החסד התגמול של הכרת החסד, באיזו צורה שלא תהי מצד מקבל החסד, מה שאין כן כשעושים חסד עם צאן, כשמצטערים בהנהלתם להנאתם לטובתם ללא כל צפי ותקווה לקבלת תרועות הכרה מצד המקבלים, הרי בוודאי שזוהי העדות הנאמנה ביותר על צחצחות הנפש של עושי החסד. אם האדם מוכשר להשתתף בצערה וצרתה של ברי"אילמת ועליבה" עאכו"ל שיוודע להרגיש לסבול ולהצטער בצערו של יחיד בר דעת נברא בצלם אלקים, וק"ו בן ק"ו שיוודע להיות מסור ונאמן לצרכי רבים לצרכי אומה שלימה.

32

הבה ונעתיק נא את הדוגמא הזאת של משה ביחסו לגדי הנ"ל אל מעשה המציאות של חיינו. המנהיג המחנך שטעה פעם להוכיח את אחד מתלמידיו לרגלי איזה חשד שנדמה לו שאותו התלמיד נחשד בו, ולבסוף הובר הדבר שאותו התלמיד נקי מכל עוון, ועל לא כל סיבה הוא נעלב ונגנף מצד רבו, האומנם יש בכחו של אותו רב המחנך, להכנע אחר כך לפני תלמידו במדה כזו, להורפס לפניו ולבקש מלפניו שיסלח לו על הצער שגרם לו בחנם, לחבבו ולנשקו, ולשאתו על כתיפו ולהתחרט בגלוי על טעותו ועל חשדו.

ואכן שאם אין בכחו של המנהיג המחנך הרב הזה לעשות מעשה כזה במקרה שטעה, סימן שאין בו מכל הסגולות הנאמנות להיות מנהיג, אם ומעטים עד מאד הם המצטיינים בנידון זה, זוכה לבצע ולהגשים כח זה בחיים, וזהו חלק מחלקי עבודת השם, הקשה ביותר, כי את הכל יתן האדם ולא יעמיד את עצמו בבושת ההכנעה ההחלטית והגמורה של וידוי הפה "חטאתי".

33 באר שבות יוסף 5

ואפשר להבין, שאין המבחן הזה על עצם מעלתם וגדולתם, כי כיון שהקב"ה בחר בהם למנותם להיות רועי ומנהיגי ישראל בודאי שהיו היותר גדולים בחכמתם וצדקתם ותכונת נפשם, וכמו שנא' על משה, איש האלקים.

34

יתן הגדולה אלא להגן לה, ששם כל גודל נפשם ורוממות רוחם יהיו יכולים לירד להודק לדברים קטנים ופעוטים לפי צורך המזון כולו עם כל דרישותיו הגשמיים, ודבר זה הוא אמנם קשה לאיש הרוח - אשר כל מחשבותיו נתונים לדברים העומדים ברומו של עולם, וכל הבלי העולם כאין וכאפס יחשבו אצלו, - שיפנה מחשבתו לדברים החומריים כפי דרישת כל אחד ואחד מהמזון העם, ובדבר זה נבחנים, גדולי עולם, לפני שמתמנים למנהיגי הדור - בדבר קטן, היינו בדברים קטנים ופחותים לפי ערכם, ולזה הביא המדרש איך שמשה ה' רץ אחר הגדי וסיפל בו וריחם עלינו ננתנו על כתפו על אף רוב קדושתו ופרישתו מכל צרכי העולם, וכן בדוד איד שהתעסק והיה מעיין לכלכל את צאנו הרכים והוקנים והבחורים כ"א לפי כוחו, למרות רוח קדשו וחסידותו, ואז נבחרו לרועי ישראל ומנהיגי העם, וכמו"ש המדרש: אמר הקב"ה מי שיוודע לרעות הצאן, איש לפי כוחו וכו', זוהי כוונת המדרש לקב"ה בדקן ל, גדולי עולם, בדבר קטן, היינו אם לפי גדולתם ומעלתם הגבוהה יוכלו לסבול להודק לעם לפי צורך כל הסוגים שבו קטן כגדול.

ובסנהדרין (ח' א') אמר: ואצוה את שופטים בעת ההיא וכו', אזהרה לדיין שיסבול את הצבור, עד כמה, א"ר חנן כאשר ישא האומן את היונק, וזה הענין שנתבאר, שהדיין עם כל גדולתו ורוממותו, הוזהר לסבול את הצבור אף בדברים הגשמיים והפחותים, לה' הערך, וזהו כאשר ישא האומן את היונק. (ועי' מענין זה מה שיבואר א"י בדברינו בפ' פנחס, עה"פ יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה וגו').

35

Growth Through Torah - R. Pliska

134 Shmos 3:1 - Stealing

wilderness to remove himself from the possibility of theft; that is, so that the flock should not graze in the fields of others. (Shmos Rab-bah 2)

From this verse we see how careful Moshe was not to transgress the prohibition against stealing. He went to the farthest end of the wilderness to prevent his sheep from trespassing upon and eating from the fields of others. Sometimes a person might use someone else's possession without permission simply because he is too lazy to find that person to ask his permission. Or, a person might use something that belongs to another person because he does not want to trouble himself to go out and purchase the item, even though he can afford it. Anything someone uses without permission is stealing, and a person should spare no effort to avoid this crime.

The answer is that the prohibition was intended to teach Adam the concept of *adnut*, that God is not only the world's Creator and Sustainer, but also its Owner. *Yayetzav Hashem Elohim* was a restrictive command intended to teach man that all benefits and pleasures are gifts of God, who offers them selectively and conditionally. They are privileges that are granted, not prizes freely to be taken. Adam viewed the world as ownerless property, *hefker*. He accepted that God was the Creator and Sustainer; this was indisputable to him. But he was unwilling to concede that God had retained proprietary rights over His creation; he refused to recognize any "no trespassing" restrictions. Rather, Adam claimed for himself *carte blanche* rights to partake as he pleased.

This, therefore, was his sin, the crime of *gezelah*, robbery; he took that which was not his. *Adnut* insists that life and all its benefits stem from God and are granted only to the extent that we accept His will. We must be ready to surrender, to restrict our appetites, to control our fantasies. If we take possession contrary to His will, we are usurpers and thieves. The change in Adam's situation was due to his punishment, and not to the fruit of the tree.

38 Thievery is the Primary Sin

The pre-flood generation, *dor hamabul*, we are told, "was

corrupt before God and the earth was filled with lawlessness [*hamas*]" (Gen. 6:11).¹⁶ Our sages defined *hamas* as the sin of robbery, wrongful gains acquired through violence, *gezel* (Rashi). Why, we may ask, was the ultimate corruption of this generation defined as robbery? Were they not guilty of more heinous crimes like idolatry, murder, and gross immorality (Rashi, 6:11)? The very same question may be posed regarding the sinful city of Nineveh, which was judged as deserving destruction. After Jonah's preaching, the king exhorted the people to penitence: "Yea, let everyone turn away from his evil ways and from the *hamas* that is in their hands" (Jonah 3:8).¹⁷ Once again, why was thievery singled out from amongst all their decadence?

Similarly, in the Yom Kippur *Ne'ilah* service, we implore God for forgiveness for all our iniquities, "that we may cease to engage in robbery [*oshek*]"¹⁸ We do not undertake to cease eating *terefah*, worshiping idols, committing immorality, or any other type of sin. There are so many other sins—those enumerated in the *Al Het* confessional for instance—which could have been mentioned.

39

The answer is that all sinning involves thievery. When we indulge in what is forbidden, we are, in effect, taking that which is not ours. This concept may be even further extended. When we use our tongue to slander, we rightfully lose our right to use this organ henceforth. When our hands engage in wrongful deeds, our eyes in lasciviousness, our intelligence in deception, our free will in choosing evil, we, as a result, lose our further rights, *zekhuyot*, over these organs and faculties. "The soul is Yours and the body is Your work," we acknowledge in our penitential prayers.¹⁹ In our daily morning blessings, we thank God for such gifts as eyesight, the ability to stand upright, to walk, to discern, to be free, to observe *mitzvot*. All that we presumptuously call "ours" is really "His." We may use these gifts conditionally, for the period of our lifetime, only with His concurrence and in accordance with His stipulations. When we

יש לומר הטעם צוה, למה הקב"ה מוסר את גדולי העולם דייקא בענין הגזל.

כי מי שזוהר מחשש ונדנדוד גזל, הרי זה סימן, כי הוא יודע ומכיר, שאי אפשר לאדם להשיג שום דבר על ידי מעשי עצמו, אלא הוא תלוי ביד ה', ומה שנגזר בעבורו ישיג ממילא, ואין מעשור לה' להושיע ברצו או מעט. וכיון שמכיר את זאת, ומאמין בזה באמונה שלימה, יש לנפות, כי אף כאשר יש צדק עם בני ישראל, לא יהיה פוסע על ראשי עם קדוש, להשיג מהם כבוד וממון, ולא ינהיג את בני ישראל באופן שטוב ומוח לו, שהעושה כן מחריב את העולם, אלא ינהיגם באופן שיאל מזה לבדו ה' וטובת בני ישראל.

ואף כאשר בני אדם יהיו סרים למשמעתו, ויחזו לו כבוד ונכסים, לא ישלוט בעבור זה על הניצור ביד חזקה, ולא יעלה על דעתו ליהנות מהם לגרמיה, וליטול מהם פרוטה לעצמו ח"ו, כי ידע שאין דבר שלם אלא הכל שייך להקב"ה, והוא רק שליחו של הקב"ה להדריך את בני ישראל. לכן ישתדל בכל כחו לעזור לבני ישראל, להנהיגם ברחמים ובחמלה, על דרך שאמר הכתוב (ויקרא ד ו) כי לא בחיל ולא בכח כי את ברוחי אמר ה' לצדקות, פי' כי לא זהו הדרך, לכבוש בני אדם תחתיו בחיל וכח, אלא ברוח ה' השורה עליו, וברוח ה' שהוא נוטע בלבות בני ישראל, שכל מגמתו הוא, להדריכם ולחנכם על דרך הישר, להאיר לבכם בחורה ויראה, ומשליך נפשו מנגד לחוק ולאמת את לבכם, להיות להם לאזן קושבת, שיוכלו לשפוך לפניו את מר לבכם, ומשתתף בצדקם, ומתאמת לעזור להם בעת דחקם, ומתפלל

ומעורר רחמים עליהם לפני המקום, וזה הדרך להנהיג בני ישראל.

40

sin, these *zekhuyot*, privileges, are forfeited and nullified. Their continued utilization is larceny. The great gift of *teshuvah* (repentance) is that it allows us to reacquire our rights over our lives, our faculties and, once again, to partake rightfully of life's gifts.

→ All sinning emanates from a denial of God's *adnut*, His right to restrict and to deny. Modern man, in particular, insists that he is free, that, indeed, all restrictions are repressions and do harm. *Adnut*, however, insists that man be humbled before God, that he recognize the Master who bestows all gifts. This is the basic rationale behind all the *berakhot* we recite before we partake of life's bounties.²⁰ Life is a gift and a privilege to be used only for holy ends. When we surrender our rights of uninhibited indulgence, we, in effect, acknowledge a Higher Power who is Master over all.

אבל ישנה עוד מעלה הניתנת לקנות ע"י מלאכת האין, ואשר נוכל לראות שבה האטיין משה עד למאד. והיא הזכירות והירחוק מן הגזל, ואפילו ימן הנגישה והקירוב אלי, דהנה רש"י פירש שנהג משה את לאן יתרו אחר המדבר כדי להתרחק מן הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים. ואיחא צ"מ (ה. ב) אר"י סתם רועה פסול, ופרש"י פסול לעדות דסתמי גזן הוא שרועה בהמותיו בשדות של אחרים.

42

ובבואר צ"ה לימוד נפלא, זכירתו זו מן הגזל, היא היתה מה שהבטיח את משה לאותו מראה הנבואה מתוך הסנה, וצ"כ צ"ה הכחוש להשמיטנו שהוא הדבר הראשון שיש לעבוד עליו ככדי להגיע ולהיראות לדרגת הנבואה.

והנה אין ספק שצ"ח כולנו להגיע לדרגת הנבואה, ויתכן שמי שאינו

במדריגה הראויה לנבואה גם לא יזכה לחכמה, שהרי אמרו (ב"ב יב. א) חכם עדיף מנביא, ואין יוכשר אדם להיות חכם בחורה אם לא ישתייך מקודם לכן לדרגת הנבואה. ואשר על כן לריכס אנו לזכור זכירות יתירה מלהתקרב לכל מדוד קטן של גזל ולדוגמא יש לזיין מה שמר בישיבה מעל כוורי הרחלה, ניריות ניגוז לזורך ניגוז הידיים, ולעתיים, צ"ח של מלא הסדרן שנסדר זאת במקומו, מונוחיס הם מחון לקופסה, וזקל יוכלו כולם ליגדר ולזיפול לארץ ולהתפזר אילך ואילך אם לא יתנהג האדם בחירות יתרה ושימט לז צעת הורדתן.

43

וזה ה"י חשבנו של משה רבינו בהנהיגו את לאן יתרו אחר המדבר, דאחי' ידע ששם לא נמצא אלא גבעולי עשבים מעטים וכחשים, ושדופות קדים, אבל אפי' למרות זאת ידע משה שהוא הולך לשם מחמת זכירתו צעשיית רלון ה', ולא משום סיבה אחרת, ומש"ה נשען בצטחון גמור שצ"ע עשבים אלו יחזקו ויבראו את לאנו יותר מגבעולי העשבים הכי שמיים הקיימים בטולם, שכן הוא מהלך העצב ומלאות הדברים.

והנה, עובדים אנו מפרשה לפרשה וכמדומה לנו שלא נמצא בהם מלות מעשיות. אבל הצעלי מוסר אומרים שיש צפרשיח אלו מלות רבות, והם תורת המדות והדרך להצדק בדרכיו, דהרי א"א שחבי פרשה פגוי ממלות והדרכה צעבורו. והנה אם נרצה לדעת הדרך שבה נוכל להחטות בלימוד וליעשות חכם בחורה, כבר ידוע לנו דבטיין לשקוד עלי' בהתמדה רבה ולהיות שקוע לגמרי בחוכה. גם דרוש זה

יראה שמים שפי' המפתח (ע"י שבת לא. ב) ולריכס להגיע אל החפילה וגם להתפלל כראוי. אבל דבר אחד לא נכנס אפילו לתוך רעיונינו, והוא הזכירות מפוזר ניריות חושבים כולנו אחי' ר"מ יש אם יפול ניר יחידי, הרי הוא שיה לכל היתר עשירות ש"פ, ואם ישכב סכום זה על הריפה, ימלא מי שיערית עמנו לשוח ככדי להגביהו. אבל ראינו מהנהגת משה רבינו שהערית את עמנו לילך אל מקום חסו, לשבת שם נבדל מן היישוב רק מחמת ד' רחוק זה, שמה יארע חשש התקרבות לגזל פחות מש"פ ומצואר צרפ"י דרך מחמת כן הלך לשם, ולא משום סיבה אחרת כגון להתבודד כחשים הגדולים. והנהגתו זו גרמה להיירא אלו מלאך ה'. הפסוק מזכיר כל זאת ללמדנו הדרך אשר צ"ה נוכל לזכות לדרגת הנבואה ולמעלת החכמה שעדיפה היא יותר מן הנבואה.

45

ובבד"י לקנות מדה זו של נקות, נרכיס אנו לחינוך גדול, אם נסתכל על מספר השנים שהולך יעקב אבינו לעבוד על הענין עד שהי' קצוי נפשו. וצח"י נמלאים עוד ביאורים צמגלת היותו רועה לאן, ואין עור הדבר צמינו משה רבינו לגדולה, [פי' מדרש רבה צ"י, צ"י, שספרו שם שפי' ה"י מיר רועה לאן יתרו, וצ"ח ממנו גדי, ורן אחריו וכו' והרכיבו על

כתיפו וכו'. וצדק זו צחן הקב"ה את משה צמדת הרחמים וכו' עיי"ש], אבל לימוד זה כחוב כאן מפורש בהפסוקים וצרפ"י, ולא דיבר רש"י אלא על ה"עקרליכקייט" בלבד. וכשרואה הקב"ה את זכירות האדם ואת פחדו מחשש נגישה צממון שאינו שלו, על אדם כזה יש לסמוך שהוא יהי' מנהיג טוב, אבל בלעדי זאת אי' למוותו מנהיג, דהרי מי יודע אחי' מין נגיעות יקרו בדרכו.

עוד צענין הנ"ל, מה שהקב"ה מנסה את רועי יפאל צענין גזל דייקא. כי בכל הממנות שיש לאדם על הציבור, נרין לשום עינא פקיסא, שלא יכשל באיסור גזילה, לגזול את הציבור מ"ו. כגון כאשר האדם יגש לפני התיבה, להתפלל בשל"ה ציבור, עליו לזכור, כי תפלות כל הציבור מלויות ציור באותה שעה, כי אם יתפלל לפני התיבה בכוונה ובפנימיות הלב, יעורר צוה את לצבות כל הציבור, שיחפלו כולם בהתעוררות הלב. מה שאין כן אם יגש אל התיבה ברמות רוחא, ומתפלל בקרירות הלב ובחטיפה, כמותה על גבי גחלים, וכאדם הממהר ללכת לעסקיו, אין לך גזל יותר גדול מזה, שגזול מן הציבור את התעוררות לצבם והחטלות נפשו אשר היה אפשר להם להחטלות על ידי תפלה זו, וזה פסידא דלא דהר, וגזילה שאין צ"ה כדי השנה.

וכן כאשר האדם נתמנה להרביץ תורה לזני ישראל, הרי התלמידים עומדים ומשתקקים שלילתו על ידו בלימוד התורה, וימעלו ויחגלו בלימודם לאילני רברבי, ואם הוא אינו מוסר את עמנו אל הדבר בשימת לב, ואינו מוסר להם את הסוגיא בשפה ברורה, אי מפני עללות, אי מפני שאינו מכין את עמנו לזה כראוי, הרי גזול מן התלמידים את חייהם, ומונע מהם להחטלות בחורה, וכי יוכל למלאות להם חסרון זה צמשך ימי חייהם.

46

ומזה ינשא האדם עוד פרטים רבים, היאך אפשר לו להכשל באיסור גזילה, לגזול את הציבור. כי כמו שאר איסורי תורה, כגון באיסור עריות, ישנן כמה וכמה פרטים וענפים, ואצ"רייהו, שכולם נכללים באיסור ג"ע, כן בגזל ישנם כמה וכמה פרטים וענפים, ואצ"רייהו, שכולם נכללים בלאו דלא תגזול.

לבן כאשר אומר בנוסח הידוי, אשמנו צגדנו 'גולנו', לא יאמרנו בחטיפה, ולא יאמר שלום לנפשו, שמעולם לא נכנס לבית חצירו ליעול את ממנו, כי כאשר יעשה חשבון לנפשו, יביר שיש לו להכות על לבו אלקי' פעמים, כי נכשל בהרבה ענפים של איסור גזילה.

ובאשר האדם אינו נוהר באיסור גזל, מלבד הגזילה אשר גזל, גזול גם השפע מצני ישראל, כמו שכתבו בספרים הק', כי כאשר האדם גזול מה ששייך לחצירו, נותן צוה פתח ורשות לכחות הקליפה, לגזול לרשות את השפע ששפיע לבני ישראל, דכיון שהוא פורץ גדר ליעול מה שאינו שלו, גם הם פורצים גדר ליקח מה שאינו שלהם. ומדה טובה מרובה, שצוה שהאדם שומר נפשו מאיסור גזל, שלא ליגע במה שמוכן לחצירו, עושה צוה גדר וסגן שלא יוכלו החיצונים לשלוח יד בשפע הנשפע לבני ישראל, וגורם להשפיע לבני ישראל שפע רב, ישועות ורפואות וכל טוב, אכ"ר.

(חש"ג)